Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Тема 10. Міграційна політика ЄС у контексті забезпечення економічної безпеки

Навчальна дисципліна «Дослідження економічної безпеки ЄС»

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Erasmus+ Jean Monnet Module «EU Economic Security Studies» · Project № 101175872 (Грантова угода № 101175872)

План лекції та результати навчання

Co-funded by the European Union

1. Глобальний міграційний контур: мегатенденції та демографія
2. Міжнародні міграційні потоки: виклики й загрози
3. Причини міжнародної (трудової) міграції
4. Європейські міграційні мережі та дані 2025–2026 рр.
5. Політика ЄС: Пакт про міграцію і притулок, легальна міграція
6. Досвід Німеччини та Франції
7. Безпекові уроки для України

Після вивчення теми ви зможете:

- пояснювати зв'язок міграції, демографії та економічної безпеки
- аналізувати міграційні потоки та їхні чинники
- характеризувати інструменти міграційної політики ЄС
- формулювати рекомендації для України

Ключові поняття теми

Co-funded by the European Union

Міжнародний мігрант
International migrant

Особа, яка проживає в країні, відмінній від країни свого народження (або громадянства).

Трудова міграція
Labour migration

Переміщення осіб через кордон із метою працевлаштування.

Демографічний бонус
Demographic dividend

Потенціал економічного зростання завдяки великій частці населення працездатного віку.

Тимчасовий захист
Temporary protection

Механізм ЄС (Директива 2001/55/ЄС) для масового напливу переміщених осіб; застосовано до українців з 2022 р.

Пакт про міграцію і притулок
Pact on Migration and Asylum

Пакет із 10 законодавчих актів ЄС, що застосовується з 12.06.2026.

Відтік мізків
Brain drain

Еміграція висококваліфікованих фахівців, що зменшує людський капітал країни походження.

Чому міграція — питання економічної безпеки ЄС

Co-funded by the European Union

450,6 млн
жителів ЄС (2025)

30,6 млн
громадян країн поза ЄС – 7% населення

46,7 млн
народжених поза ЄС – 10% населення

12,9 млн
працюючих громадян третіх країн – 6% зайнятих

Робоча сила

старіння населення та дефіцит кадрів

Фіскальний вимір

податки, внески, витрати на інтеграцію

Безпека кордонів

нелегальна міграція, контрабанда людей

Соціальна згуртованість

інтеграція, політична поляризація

Джерело: European Commission, Statistics on migration to Europe (8.06.2026), дані Eurostat.

Мегатенденції світового трудоресурсного простору

Co-funded by the European Union

1. Людиноцентричність розвитку

скорочення бідності, зростання середнього класу, освіта і гендерна рівність, ІТ, якість охорони здоров'я

2. Циклічність

об'єктивний характер економічних циклів, зміна тривалості фаз, межі регуляторного впливу

3. Демографічні моделі

старіння, скорочення кількості «молодих країн», нова ера міграції, урбанізація

4. Дефіцит ресурсів

нестача продовольства, води й енергії; кліматичні зміни

Фактори, що змінюють параметри трудоресурсного простору

Co-funded by the European Union

Глобальна криза продуктивності
уповільнення зростання продуктивності праці в розвинених економіках

Потенціал наростання конфліктів
війни і нестабільність як «виштовхуючий» чинник міграції

Розширення меж регіональної нестабільності
Близький Схід, Сахель, Східна Європа

Дефіцит якісного управління
слабкі інституції в країнах походження мігрантів

Вплив нових технологій
ШІ та автоматизація змінюють попит на навички

Найбільш затребувані навички: еволюція за даними ВЕФ

Co-funded by the European Union

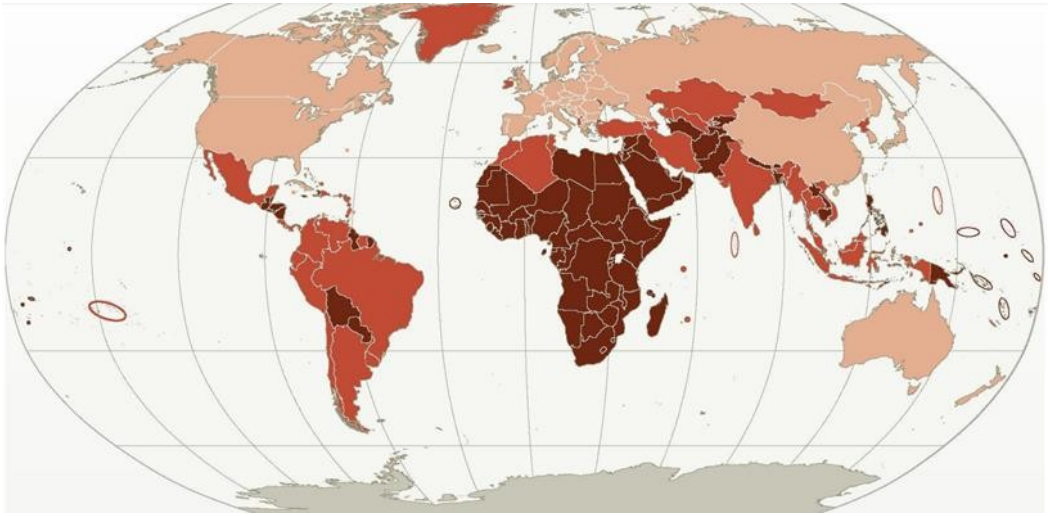
2015 р.	2020 р.	2025 р. (Future of Jobs 2025)
Комплексне вирішення проблем	Комплексне вирішення проблем	Аналітичне мислення (69% роботодавців)
Координація дій з іншими	Критичне мислення	Стійкість, гнучкість і спритність (67%)
Управління людьми	Креативність	Лідерство та соціальний вплив (61%)
Критичне мислення	Управління людьми	Креативне мислення (57%)
Ведення переговорів	Координація дій з іншими	Мотивація і самоусвідомлення (52%)
Контроль якості	Емоційний інтелект	Технологічна грамотність (51%)

Тренд до 2030 р.: найшвидше зростає попит на навички у сфері ШІ та великих даних, мереж і кібербезпеки, технологічну грамотність.

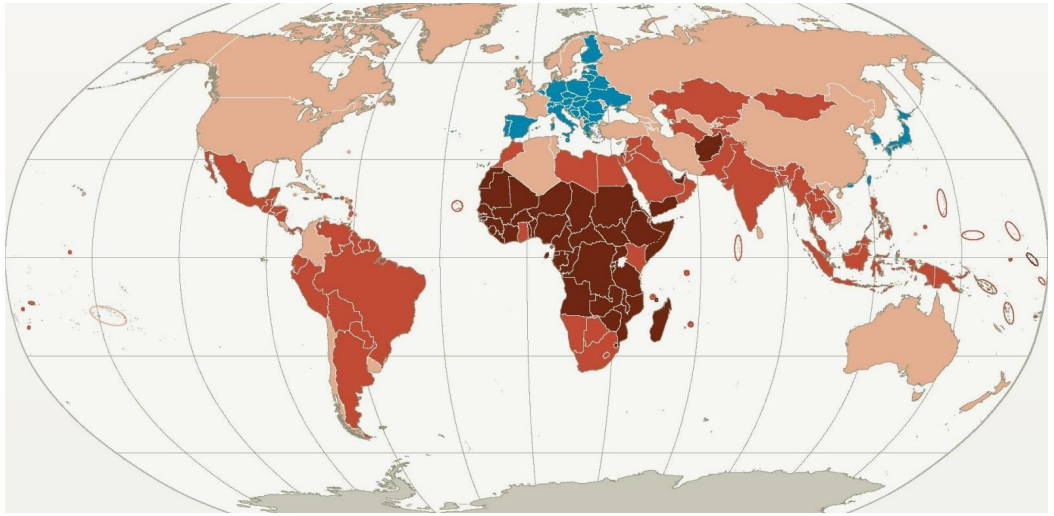
Середній вік населення світу: 2010 і 2030 рр. (прогноз)

Co-funded by the European Union

2010 р.

2030 р. (прогноз)

25 років і молодше

25–35 років

35–45 років

45 років і старше

Висновок: до 2030 р. Європа та Східна Азія стануть найстарішими регіонами; Африка лишається «молодим» континентом – джерелом майбутніх міграційних потоків.

Демографічний бонус і демографічне вікно можливостей

Co-funded by the European Union

Демографічне вікно можливостей

роки, коли частка дітей (0–14) < 30%, а частка літніх (65+) < 15% населення

Країни ОЕСР: середній вік 37,9 (2010) → 42,8 року (2030)

Що компенсує старіння?

приплив молодих іммігрантів або сплеск народжуваності

Країна	Сер. вік 2010	Сер. вік 2020	Вікно можливостей
Індія	26	32	2015–2050
Іран	26	37	2005–2040
Бразилія	29	35	2000–2030
Китай	35	43	1990–2025
США	37	39	1970–2015
Велика Британія	40	42	до 1950–1980
Німеччина	44	49	до 1950–1990
Японія	45	52	1965–1995

Освіта, зростання і міграційний парадокс

Co-funded by the European Union

рівень освіти ↑ — обсяг ВВП ↑

Парадокс

вік і нерівність доходів створюють парадокс: якщо зростання дає молоді змогу здобути освіту, вона прагне скористатися перевагами міграції.

Наслідок для безпеки

Інвестиції в освіту без привабливого внутрішнього ринку праці посилюють відтік мізків — особливо для країн, що відновлюються після війни.

Глобальна міграція: майже подвоєння з 1990 р.

Co-funded by the European Union

Джерело: UN DESA, International Migrant Stock 2024 (2025).

304 млн мігрантів у 2024 р. – рекорд

3,7% населення світу (2,9% у 1990 р.)

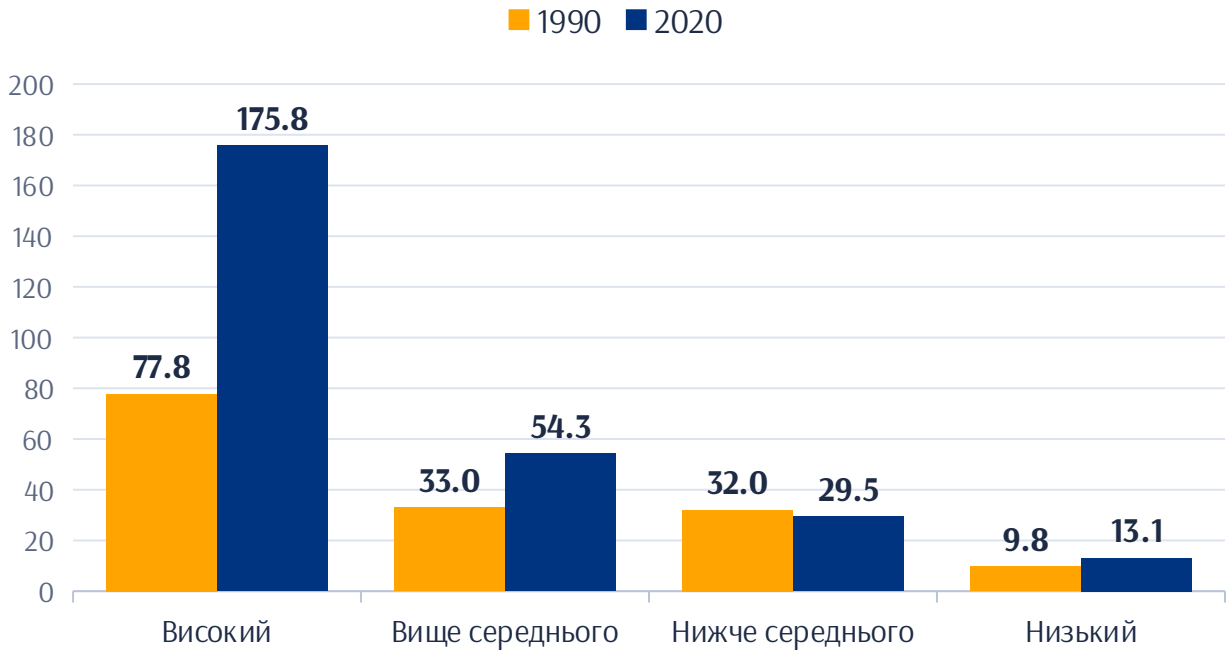
51% мігрантів живуть у Європі та Північній Америці

94 млн мігрантів у Європі – найбільший регіон

Куди прямують мігранти: за рівнем доходу країн призначення

Co-funded by the European Union

Кількість мігрантів за доходом країни призначення, млн осіб

Джерело: розрахунки автора за даними UN DESA (International Migrant Stock 2020).

51% → 64% частка країн із високим доходом серед країн призначення

×2,3 зростання кількості мігрантів у багатих країнах за 30 років

14,1% частка іммігрантів у населенні багатих країн (2020)

Причини міжнародної трудової міграції: «виштовхування» і «притягування»

Co-funded by the European Union

Країни-донори («виштовхуючі»)

- перенаселення
- низький рівень економічного розвитку
- масове безробіття і низька заробітна плата
- низький рівень життя
- неможливість професійної самореалізації

Країни-реципієнти («притягуючі»)

- нестача висококваліфікованої робочої сили
- нестача низькокваліфікованої робочої сили
- порівняно висока заробітна плата
- старіння населення
- розвинені міграційні мережі діаспор

Класифікація причин міжнародної міграції

Co-funded by the European Union

Економічні

добробут і рівень життя; різна забезпеченість трудовими ресурсами; діяльність ТНК; безробіття

Неекономічні

політичні, релігійні, військові дії, розпад держав, природні катаклізми, екологічні

Зовнішні (об'єктивні)

відмінності в рівнях економічного розвитку країн

Внутрішні (суб'єктивні)

прагнення до самореалізації, статусу, розвитку особистості

Нова ера міграції та глобальний міграційний контур

Co-funded by the European Union

Ознаки нової ери

- глобалізація
- розшарування на багаті й бідні країни
- розшарування на «молоді» та «зрілі» країни
- нерівність доходів між регіонами
- міграційні мережі

Користь для розвитку

за оцінками Світового банку, зростання кількості мігрантів на 3% збільшило б світовий дохід на 0,6% ($368 млрд)

Міграція як стратегія зростання

розвинені країни вбудовують міграційну політику в економічні стратегії, особливо щодо кваліфікованих кадрів

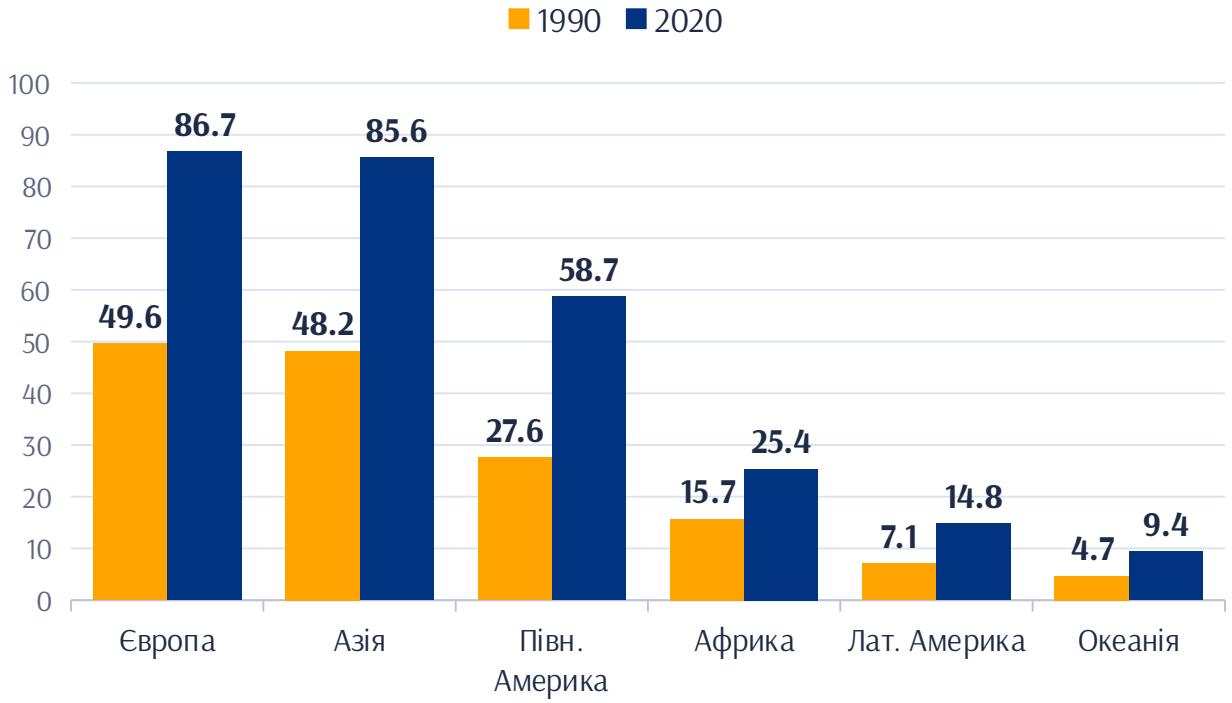
Глобальне врядування

Глобальний договір ООН про безпечну, впорядковану і легальну міграцію (2018)

Динаміка мігрантів за регіонами світу

Co-funded by the European Union

Кількість мігрантів за регіонами призначення, млн осіб

Джерела: UN DESA (2020; 2025).

94 млн мігрантів у Європі у 2024 р. (13% населення)

+75% приріст у Європі за 1990–2020 рр.

Україна біженці з України — основна причина прискорення після 2020 р.

Європейські міграційні мережі: звідки прибувають мігранти

Co-funded by the European Union

Країна походження	Основний регіон призначення	1990, млн	2020, млн
росія	Східна Європа	6,17	4,14
Україна	Східна Європа	4,28	3,96
Туреччина	Західна Європа	2,30	2,47
Польща	Західна Європа	0,44	2,23
Румунія	Південна Європа	0,05	1,77
Алжир	Західна Європа	0,83	1,64
Марокко	Західна Європа	1,21	1,56

Джерело: розрахунки автора за даними UN DESA (International Migrant Stock 2020).

Безпековий вимір

- мережі діаспор визначають напрямки нових потоків
- розширення ЄС 2004–2007 рр. сформувало потоки «Схід → Захід» усередині ЄС
- після 2022 р. — масовий рух українців до Польщі, Німеччини, Чехії

Легальна міграція до ЄС: перші дозволи на проживання

Co-funded by the European Union

3,9 млн
перших дозволів у 2025 р. — рекорд з 2008 р. (+10,1%)

33,6%
видано з метою працевлаштування (≈ 1,3 млн)

27,8 млн
чинних дозволів наприкінці 2025 р.

Громадянство	Перших дозволів, 2025
Україна	335 100
Індія	227 600
Марокко	202 100

Головні країни видачі: Іспанія, Німеччина, Польща, Італія, Франція (разом із Португалією та Нідерландами — 76% дозволів)

Трудова міграція: Польща (318 тис.), Португалія (241 тис.), Іспанія, Німеччина

Джерело: Eurostat, Residence permits — statistics on first permits issued (вересень 2026).

Нелегальна міграція і притулок: тенденції 2025–2026 рр.

Co-funded by the European Union

Джерело: Frontex (15.01.2026; липень 2026). Дані 2023 р. — ≈ 380 тис., максимум з 2016 р.

−26% у 2025 р. — найнижчий рівень з 2021 р.

66 318 перетинів через Центральне Середземномор'я — найактивніший маршрут

−37% перше півріччя 2026 р.

−63% Західноафриканський маршрут (2025)

Еволюція міграційної політики ЄС

Co-funded by the European Union

1999	2009/2021	2015–2016	2022	2024	2026
Тампере основи спільної політики притулку та міграції	**Блакитна карта** директива 2009 р., оновлена у 2021 р.	**Міграційна криза** понад 1 млн шукачів притулку; заява ЄС – Туреччина	**Тимчасовий захист** уперше застосовано – для українців	**Пакт ухвалено** 10 актів; оновлена Директива про єдиний дозвіл	**Застосування Пакту** з 12.06.2026; Пул талантів ЄС

Стратегія управління притулком і міграцією (січень 2026 р.): поєднання контролю кордонів, повернень і партнерств із третіми країнами.

Пакт про міграцію і притулок: як працює нова система

Co-funded by the European Union

Скринінг і Eurodac

обов'язкова перевірка особи, безпеки та здоров'я на кордоні; біометрична база

Прикордонна процедура

прискорений розгляд заяв осіб з низькими шансами на захист

Механізм солідарності

пул на 2026 р.: 21 000 переселень або €420 млн фінансових внесків

Кризовий регламент

правила на випадок масового напливу та інструменталізації міграції

Безпечні країни

перший список ЄС безпечних країн походження набрав чинності

Повернення

Регламент про повернення — ще на переговорах (2026)

Інструменти легальної трудової міграції ЄС

Co-funded by the European Union

Блакитна карта ЄС

для висококваліфікованих фахівців; Директива 2021/1883 знизила зарплатні пороги

Єдиний дозвіл

одна процедура для дозволу на проживання і роботу; оновлено у 2024 р.

Пул талантів ЄС

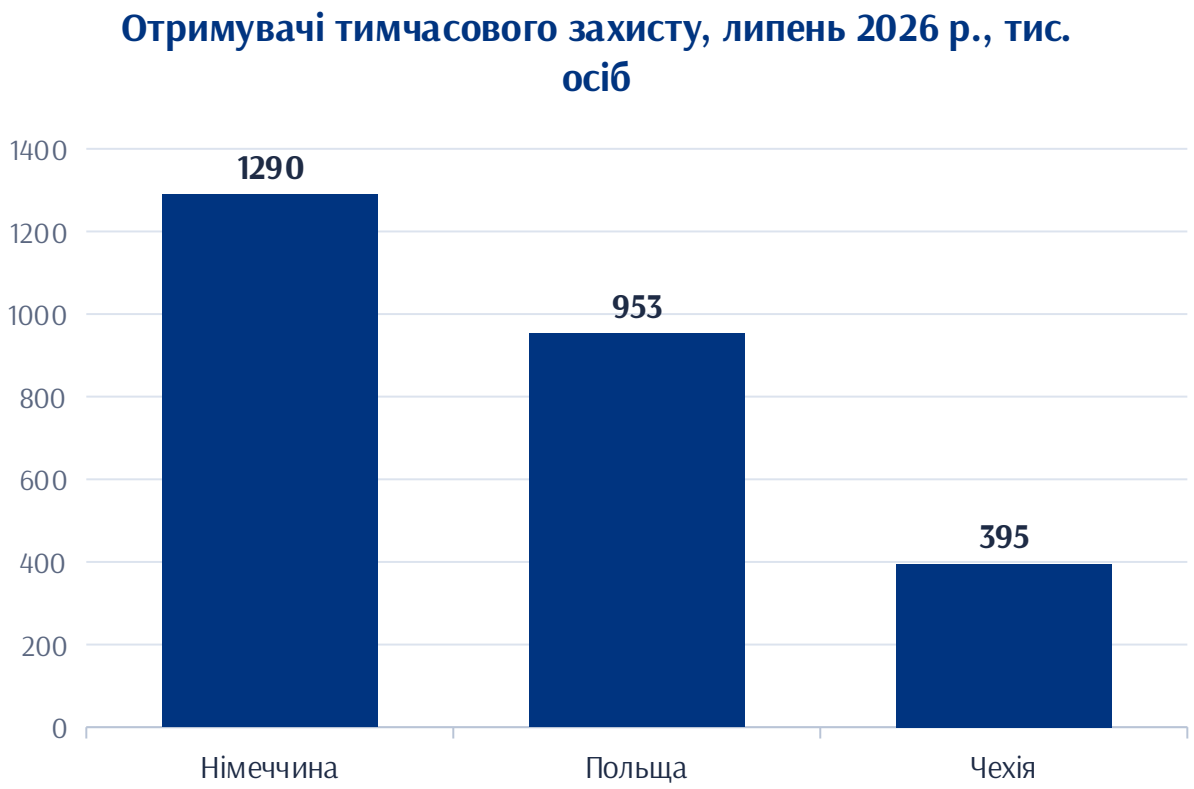
Регламент 2026/1047: цифрова платформа для дефіцитних професій; участь держав добровільна, запуск до 2027 р.

Партнерства талантів

співпраця з третіми країнами щодо навчання і мобільності

Тимчасовий захист для українців у ЄС

Co-funded by the European Union

4,43 млн — осіб під тимчасовим захистом (липень 2026 р.)

4.03.2028 — строк дії продовжено Рішенням Ради (ЄС) 2026/1912

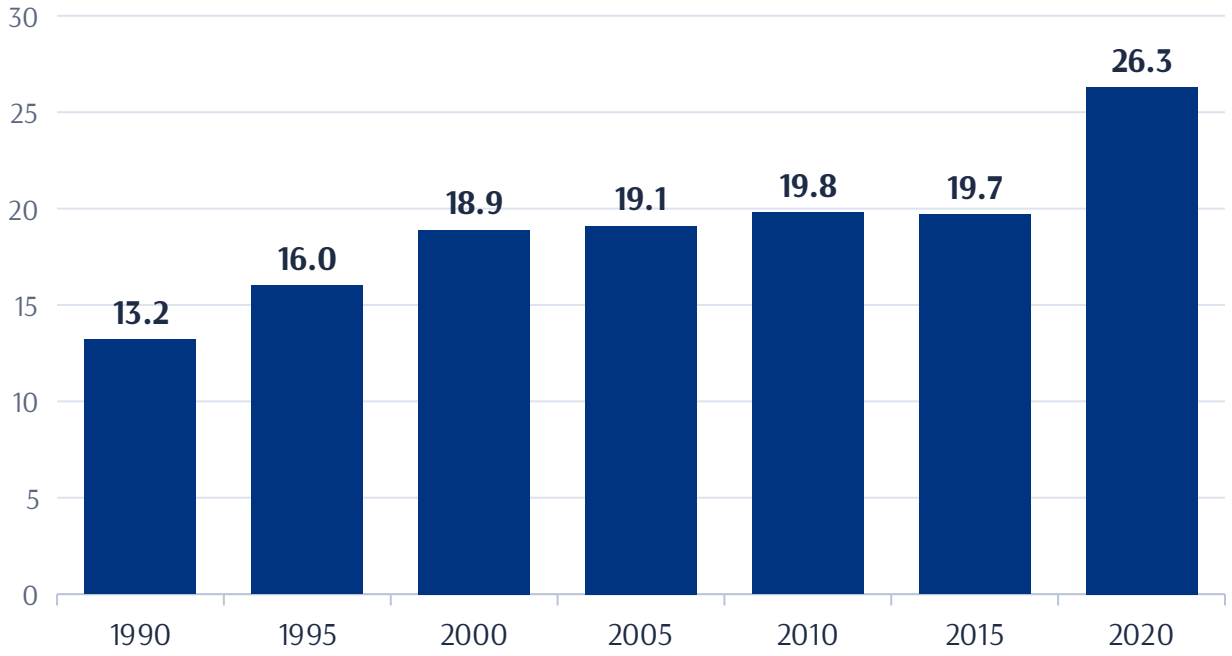
нова умова — нові заявники мають підтвердити виконання військових обов'язків і легальний виїзд

Джерела: Eurostat (10.09.2026); EUR-Lex, Implementing Decision (EU) 2026/1912.

Німеччина: мігранти як частина робочої сили

Co-funded by the European Union

Частка мігрантів (15–64 рр.) у робочій силі Німеччини, %

16,8 млн — мігрантів у 2024 р. — 2-ге місце у світі

5,9 → 15,8 млн — мігрантів у 1990–2020 рр.

7,5% → 18,8% — частка іммігрантів у населенні

Джерела: розрахунки автора за даними UN DESA; UN DESA (2025).

Німеччина: від залучення кваліфікованих кадрів до посилення контролю

Co-funded by the European Union

Закон про кваліфіковану імміграцію (2020)

11.2023: нижчий поріг для Блакитної карти, IT-фахівці без диплома, ширший перелік дефіцитних професій

03.2024: досвід роботи замість визнання диплома, спрощення для медсестер, більше прав студентам

06.2024: «Карта можливостей» (Chancenkarte) – бальна система для пошуку роботи

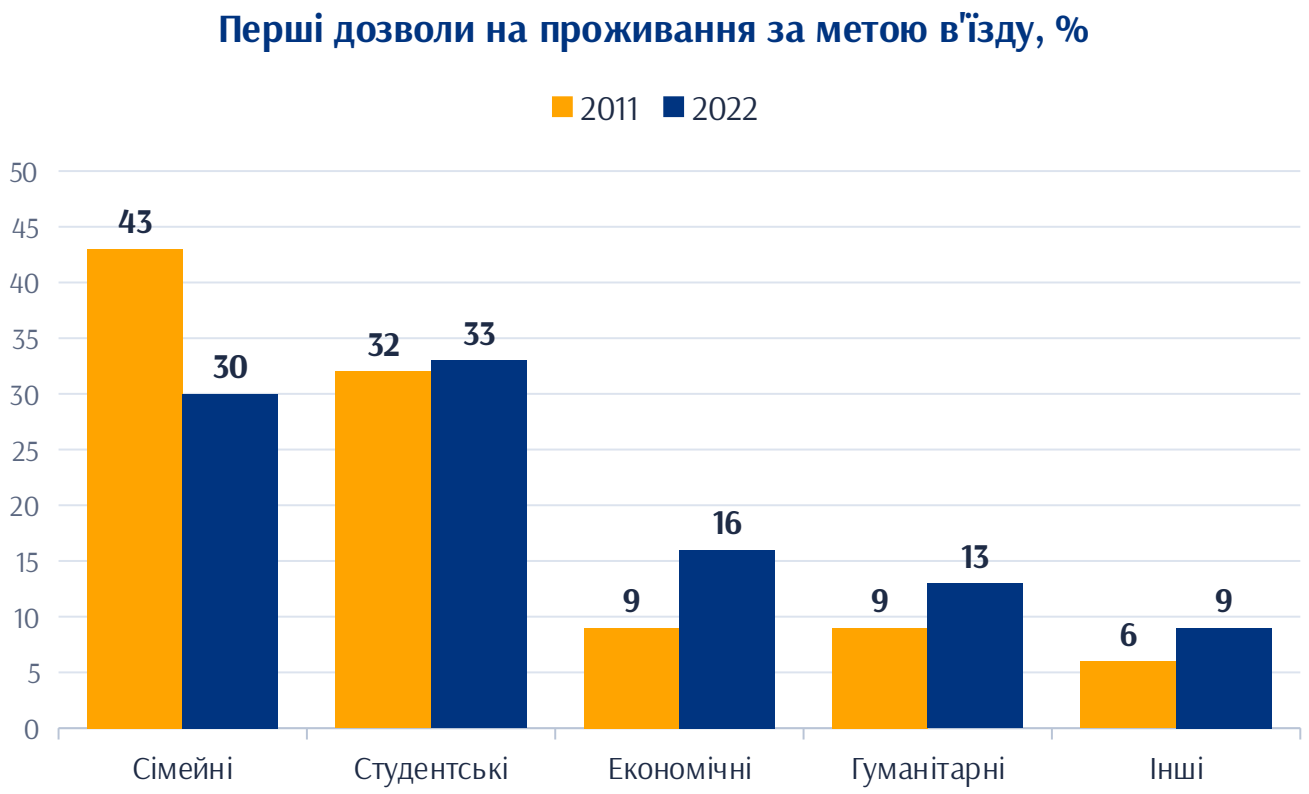
Поворот 2025 р.

- возз'єднання сімей для осіб із додатковим захистом призупинено до липня 2027 р.
- «турбо-натуралізацію» за 3 роки скасовано (30.10.2025): мінімум – 5 років
- при цьому залучення кваліфікованих кадрів збережено

Модель: «відкриті двері» для фахівців + жорсткіший контроль гуманітарної міграції

Франція: структура міграції

Co-funded by the European Union

Джерела: розрахунки автора за даними INSEE, UN DESA; UN DESA (2025).

9,2 млн мігрантів у 2024 р. (8,5 млн у 2020 р.)

48% іммігрантів народжені в Африці; 32% — у Європі (2022)

20% частка мігрантів у робочій силі (2020)

Франція: закон про імміграцію 2024 р. і рішення Конституційної ради

Co-funded by the European Union

25.01.2024: Конституційна рада повністю або частково скасувала 35 із 86 статей закону «Про контроль імміграції та покращення інтеграції»; закон набрав чинності 26.01.2024.

Скасовано

- міграційні квоти, що встановлює парламент
- 5-річне очікування соціальних виплат
- посилення возз'єднання сімей
- обмеження права ґрунту (droit du sol)
- «заставу повернення» для студентів

Набуло чинності

- легалізація працівників у дефіцитних професіях
- спрощення видворення осіб, що загрожують громадському порядку
- вимоги до знання французької для багаторічних дозволів

Україна: міграційні виклики для економічної безпеки

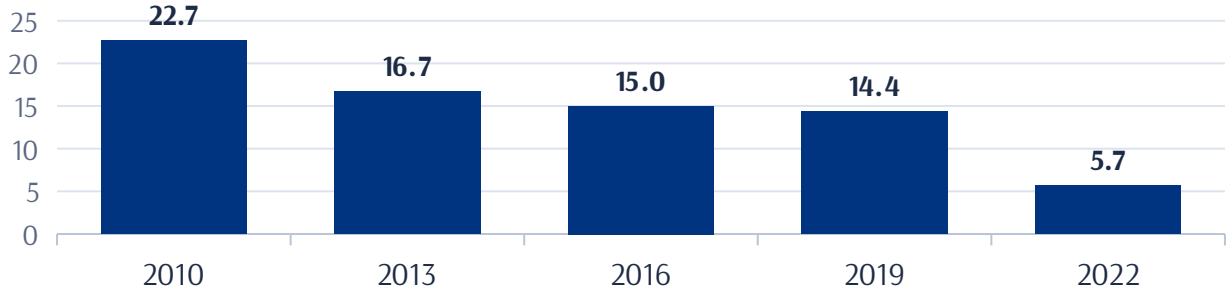
Co-funded by the European Union

4,43 млн
українців під тимчасовим захистом у ЄС

5,9 млн
емігрантів з України у світі (2020) — 8-ме місце

8,9 бала
індекс відтоку мізків 2023 — серед найгірших у світі

Видані дозволи на імміграцію в Україну, тис.

Подвійний виклик

масова еміграція і низька імміграція поглиблюють дефіцит кадрів для відбудови.

Джерела: Eurostat (2026); UN DESA (2020); Fragile States Index (2023); ДМС України.

Безпекові орієнтири міграційної політики України

Co-funded by the European Union

1. стратегічний характер міграційної політики
2. захист національних економічних інтересів
3. пріоритет кваліфікованої імміграції
4. визначення пріоритетних сфер залучення мігрантів
5. децентралізація реалізації політики
6. залучення акредитованих роботодавців
7. чіткі критерії допуску іммігрантів (бальна система)
8. запобігання нелегальній міграції

Нові рамки: Стратегія зайнятості до 2030 р. (+2 млн зайнятих, безробіття 9,9%); політика зв'язку з українцями за кордоном перед завершенням тимчасового захисту.

Висновки

Co-funded by the European Union

1. Міграція — ключовий чинник економічної безпеки ЄС в умовах старіння населення та дефіциту кадрів.
2. Глобальні потоки зростають (304 млн у 2024 р.) і концентруються в країнах із високим доходом.
3. ЄС поєднує жорсткіший контроль кордонів (Пакт 2026 р.) з відкритістю для кваліфікованих кадрів (Пул талантів).
4. Німеччина і Франція демонструють поєднання залучення фахівців і посилення контролю гуманітарної міграції.
5. Для України міграційна політика — питання людського капіталу, повернення громадян і відбудови.

Питання для самоперевірки та обговорення

Co-funded by the European Union

1. Чому міграцію розглядають як складову економічної безпеки?
2. Що таке демографічне вікно можливостей?
3. Назвіть «виштовхуючі» та «притягуючі» чинники міграції.
4. Як змінилася структура країн призначення з 1990 р.?
5. Які елементи містить Пакт про міграцію і притулок?
6. Які інструменти легальної міграції має ЄС?
7. Чим відрізняються підходи Німеччини та Франції?
8. Які заходи допоможуть Україні повернути людський капітал?

Рекомендовані джерела

Co-funded by the European Union

Нормативні документи

- Pact on Migration and Asylum (2024): регламенти 2024/1351, 2024/1356 та ін.
- Directive (EU) 2021/1883 (Blue Card); Directive (EU) 2024/1233 (Single Permit).
- Regulation (EU) 2026/1047 establishing an EU Talent Pool.
- Council Implementing Decision (EU) 2026/1912 (тимчасовий захист).
- Глобальний договір ООН про безпечну, впорядковану і легальну міграцію (2018).

Дані та аналітика

- UN DESA. International Migrant Stock 2024 (2025).
- Eurostat. Residence permits; Temporary protection (2026).
- Frontex. Irregular border crossings 2025 (2026).
- WEF. The Future of Jobs Report 2025.
- European Commission. Statistics on migration to Europe (2026).

Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Дякую за увагу!

Співфінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать лише автору(-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не несуть за них відповідальності.

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.